

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ МАШИНИ

Козьма В.В.

Національний університет фізичної культури і спорту України

В статті досліджуються основні проблеми становлення сучасної української держави. Особлива увага приділена вихованню нового типу громадян. Розглядається роль та місце педагога в процесі виховання таких якостей як патріотизм, законслухняність, почуття обов'язку.

Ключові слова: держава, державна машина, закон, освіта, виховання, громадянин, свобода.

Постановка проблеми. Залишаючи рік ми, як правило, підбиваємо підсумки, аналізуємо минуле та робимо прогнози на майбутнє. Вже більше двох десятків років минуло з того часу як українці нарешті створили власну державу, назвавши її на честь своєї країни – «Україна». Гарна назва як для нової державної машини. Спробуємо подивитися на це утворення саме під таким кутом зору, тобто що собою уявляє цей витвір людської «механіки», як він працює і з якими проблемами стикається під час роботи.

Більшість наших громадян не можуть збагнути, чому ця машина стільки років стоїть на місці і нікуди не рухається. Деякі, правда, заперечують і кажуть, що таки рухаємось, але чомусь назад, а треті взагалі вважають, що своя машина нам зовсім не потрібна, адже можна їхати і на чужій. В чому ж проблема і що робити?

Досліджень та публікацій на цю тему є багато. Неодноразово вона обговорювалась на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, на телебаченні, в пресі тощо. Серед науковців, що працювали і працюють у галузі науки про державу, слід згадати, перш за все, Г.Саймона, Д.Істона, Г.Лассвелла. Значний внесок у розвиток знань про державу в різні часи зробили Р.Даль, В.Пауелл, В.Парсонс, К.Поппер, Дж.Престон та багато інших.

Перелік імен українських дослідників значно коротший, адже в Україні наука про державу, державну політику отримала потужний поштовх до розвитку лише наприкінці 90-х років минулого століття. Варто згадати наукові розвідки таких вітчизняних дослідників, як О.Бабкіна,

В.Рибкало, В.Романов, Н.Нижник та інші.

Серед причин, які призводять до поганої роботи українського державного механізму, частіше за все називаються такі: одні вважають що винний в усьому поганий керманіч, хтось зауважує, що нашій машині ставлять «палки в колеса», деякі бачать проблему у відсутності навігатора тощо. Не будемо зупинятися на детальному аналізі кожної з вище названих причин. Звісно, мудрий керманіч зміг би подолати всі перешкоди і вказати напрямок, але не судилося нам за роки незалежності дочекатися свого Вашингтона, та й великих надій, що такий колись з'явиться, небагато. Взагалі мало кому таланило з власними Рузвельтами, Черчиллями, Маннергеймами чи де-Голлями. Все більше в історії зустрічаються інші постаті на кшталт Гітлерів, Сталінів, Муссоліні чи Піночетів. На щастя, чи на біду, і тих і інших сьогодні не існує, тож і мови про це нема. В нашому випадку, як справедливо зазначила Ліна Костенка, «Лінію оборони тримають мертві...» [2].

Що ж маємо? Маємо найцінніше – великий, працьовитий, мудрий народ. Для того, щоб нам сьогодні скласти докупи оту державну машину, цей народ зберіг та проніс через століття майже всі «запчастини». Викохав, вистраждав і зберіг. Подякуємо минулим поколінням, є все: чималенька територія, солов'їна мова, самобутня культура, унікальна ментальність. Як писав поет: живемо в своїй хаті зі своєю правдою. Так чого ж стоїмо, чого не рухаємось?! Спробуємо і ми в даній публікації поставити за мету знайти відповідь на це непросте питання.

За довгі століття перебування під владою різних держав та імперій ми все ж

дещо згубили: усвідомлення себе, свого «Я» як частинки великого народу, його історії та культури.

Нові цінності та пріоритети трансформували життєві позиції українців до невпізнання, настав час пошуку задоволення. Читаючи, наприклад, подорожній щоденник Аніохійського патріарха Макарія, де зокрема згадується про побут, звички, характер наших людей в XVII ст., не перестаєш дивуватися, куди зникли ті люди, де їхні нащадки, коли ми втратили нашу гордість та відвагу, честь та порядність, де той гурт з яким і батька легше бити? [4]. Сьогодні більше бачимо хату, яка чомусь обов'язково з краю. За високими парканами в першу чергу усвідомлюємо себе господарями власних замків аніж частиною великого народу.

У ставленні до своєї держави ми сплутали одне поняття, замість патріотизму патерналізм сьогодні для більшості українців є філософією життя, він формує його свідомість та породжує поведінку. Досить частими чуємо висловлювання на кшталт «Держава повинна...; держава зобов'язана...; держава не виконує... тощо». Справді, держава багато чого повинна робити, але держава це не якесь міфічне утворення, яке виникло само по собі – це творіння людських рук та людського розуму і не може існувати поза спільнотою. Відповідно, кожне суспільство самостійно створює таку державу, яка б задовольняла, захищала та робила щасливим життя якомога більшої кількості людей.

Як і будь-який механізм, держава має виконувати певні функції: економічну, соціальну, оборонну, освітню і т.д. Якщо, скажімо, зломився годинник, функція якого показувати час, ми ж не станемо говорити йому, що він повинен працювати. Ми беремо цей годинник і несемо його до майстра, який знає як його ремонтувати, або замінюємо його новим механізмом. Це ж стосується і державного механізму, який потребує постійного догляду, ремонту, а в крайніх випадках навіть заміни.

Що саме приводить у рух складний державний механізм, заставляє працювати всі його елементи і виконувати свої функції? Людство за свою історію винайшло такий стартовий механізм – ним є Закон. «Зневажливе ставлення до За-

кону, недотримання чи довільне трактування норм Закону породжує корозію та занепад державного механізму [3.с.120]. Інше питання, хто несе відповідальність за те, щоб стартовий механізм державної машини справно працював, точніше в чиїх руках знаходиться це «дишло». Якщо воно в руках однієї особи – це диктатура, якщо в руках правлячої еліти – це авторитаризм, якщо ж в руках народу – це демократія. Таке розмежування є спрощеною класифікацією політичних режимів, але суть питання в іншому, які саме засоби та методи використовуються під час взаємодії органів влади і населення та що є ключовим в таких стосунках: воля однієї людини, бажання невеликої групи людей чи буква Закону. Верховенство законів у всіх сферах суспільного життя (всеосяжність права) означає, що правлять саме закони, а не окремі особи... [1. с.146]. Сьогодні, тільки демократичний політичний режим дає можливість встановити чітку ієрархію таких стосунків, де чільне місце займає дотримання Закону між всіма учасниками. Українська держава, віддаляючись від першого політичного режиму, зараз знаходиться якраз посередині шляху до останнього.

Для того, щоб українці відчули та усвідомили себе відповідальними за власну державу потрібно багато часу і сил. Випробувань для нинішніх поколінь не поменшало. Від нас, сучасних, залежить, якою бути державній машині «Україна» ще років через тридцять. Покладатися тільки на Час, який все змінить, не можна. Нове покоління свідомих громадян треба виховувати, навчати, ставити на ноги сьогодні.

Величезна відповідальність за формування нового типу українського громадянина лежить на системі освіти, точніше на людях, які працюють в цій галузі. На нашу думку є дві професії, або скоріше два покликання в яких не повинні працювати випадкові люди – це медицина та педагогіка. Помилки допущені в цих галузях калічать людей, інколи на все життя. Якщо у першому випадку це стосується тіла, то в другому – душі. Правда, лікарську помилку інколи можна виправити. Якщо, скажімо, лікар помилився і видалив вам здоровий зуб замість хворого, його можна замінити штучним.

Якщо ж помилився педагог – помилку виправляти дуже складно а деколи і неможливо. Людство далеко пішло у розвитку технологій, але мало що змінилось в самій людській природі. Вона так само потребує виховання та просвітництва як сотні і сотні років тому.

Ті, хто сьогодні працює в освітній галузі чи планує в ній працювати, повинні чітко розуміти, що від якості їхньої роботи залежить майбутнє країни. Як би це пафосно не звучало, але це так. Зрозуміло, що одного ентузіазму і самовідданості недостатньо, потрібні кардинальні, системні зміни в житті суспільства в цілому та в системі освіти зокрема.

Виховуючи та навчаючи, педагог закладає підвалини нової особистості, формує погляди та впливає на світогляд. Від особистості вчителя, викладача, його власних поглядів і переконань часто залежить доля молодої людини, його ставлення до себе та до суспільства в якому вона живе.

Криза в українській освіті не зовнішня, вона скоріше внутрішня. Як сказав відомий класик вустами свого героя проф. Преображенського – «криза в голові». В процесі так званих реформ вітчизняної системи освіти загубилося одне слово, це слово освіта, а точніше просвіта. На перший план постала система, яка прагне до уніфікації та стандартизації. Оточуючий світ, людські спільноти, численні культури цікаві своєю різноманітністю. Будь-яка уніфікація – скоріше шлях до деградації. В сучасному глобалізованому світі народи та етноси намагаються зберігати та примножувати свою самобутність, а не стандартизувати все під той чи інший зразок. Це зокрема стосується і освіти. Проте, розгляд цієї проблеми потребує окремої розмови.

Повертаючись до заявленої теми зазначимо, що вся система освіти в країні має будуватися на певних принципах, ключовим з яких повинно бути виховання якісно нового типу українського грома-

дянина: свідомого, активного та відповідального за долю власної країни і держави. Такий тип громадянина, який зможе самостійно мислити та діяти, поважати закони та захищати власні права, почне себе ідентифікувати не тільки з власною хатою, але і зі своєю країною та народом.

Сьогодні потрібно робити реальні кроки для формування активних та свідомих громадян. Перш за все це стосується кожного, хто безпосередньо працює в класі чи аудиторії. Особистий приклад, високі моральні та людські якості викладача чи вчителя вже половина справи. Якщо педагог немає авторитету і не є прикладом для наслідування, робота його безплідна. Виховуючи навчаємо, а не навпаки. Якщо людина чогось не знає це півбіді, біда коли її не виховали. Нестачу знань можна надолужити, невихованість тягне за собою набагато важчі наслідки.

Справжнього громадянина, патріота – необхідно виховати. Повага до Закону також більше у сфері виховання ніж покарання. Заставити, наприклад, говорити всіх громадян України українською мовою неможливо та і не потрібно цього робити. Вживання державної мови у всіх державних установах – це Закон. Виховуємо повагу до Закону. Немає великого секрету в тому, що нерідко самі освітяни цей закон свідомо ігнорують або порушують, заявляючи що це питання не потрібно заполітизовувати. Цілком слушне зауваження, але повторюсь, питання не в мові, а у вихованні поваги до законів. Всіх без виключення. Виховуючи повагу до Закону, ми виховуємо вільних людей.

Підсумовуючи сказане, зазначимо, що тільки вільні люди можуть бути свідомими та відповідальними громадянами своєї країни. Справжні якісні зміни української державної машини, ще попереду. Нові покоління, відкинувши на смітник історії все старе і заскорузле, вдихнувши на повні груди свободу, починають діяти. Об'єднаймо сьогодні зусилля, заради високої мети.

Список літератури:

1. Брегеда А.Ю. Основи політології: Навч. посібник / А.Ю.Брегеда. – К.: КНЕУ, 1997. – 324 с.
2. Костенко, Ліна. Записки українського самашедшого / Ліна Костенко. – К.: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2013. – 416 с. – (Перлина сучасної літератури).
3. Руссо Жан-Жак. О политической экономии. / Жан-Жак Руссо. Трактаты. – М.: Наука, 1969. – 703 с.
4. Халевський, Павло. Україна – земля козаків: Подорожній щоденник / Упоряд. М.О.Рябий; Післям. В.О.Яворівського. – К.: Укр. письменник; Ярославів Вал, 2008. – 293 с.

Козьма В.В.

Национальный университет физической культуры и спорта Украины

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ УКРАИНСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОЙ МАШИНЫ

Резюме

В статье исследуются основные проблемы становления современного украинского государства. Особое внимание уделено процессу воспитания нового типа гражданина. Рассматривается роль и место педагога в процессе воспитания таких качеств как патриотизм, законопослушание, чувство долга.

Ключевые слова: государство, государственная машина, закон, образование, воспитание, гражданин, свобода.

Kozma V.V.

National University of Physical Culture and Sports of Ukraine

FUNCTIONAL PROBLEMS OF UKRAINIAN STATE MACHINES

Summary

The paper examines the main problems of formation of the modern Ukrainian state. Particular attention is given to the process of education and formation of a new type of a Ukrainian citizen. Examines the role and place of the teacher in the process of education of such qualities as patriotism, obedience to the law, a sense of duty.

State machine as a system of interconnected institutions can not perform their functions automatically. State – is, first of all people. Discussed in this publication is not only those who directly participate in government. We are primarily interested in the question what is the role of the whole society in government and every citizen directly. What instruments and mechanisms set in motion the state mechanism and make it perform its intended function.

The question remains open as the active participation of citizens in the life of their country, the development of civil society, rule of law, a new type of Ukrainian citizen.

Key words: the state, the state machine, the law, education, education, freedom, citizen.